

Berichten

Verenigingsverslagen en -mededelingen

Vereniging Medisch Tandheelkundige Interactie

Verslag najaarsvergadering 'Arts, tandarts en patiënt: behandelen, onderhandelen en verwijzen'

Op 17 november 1995 werd in het vergadercentrum Koningshof te Veldhoven de najaarsvergadering gehouden van de Vereniging Medisch Tandheelkundige Interactie (VMTI). Onder het thema van het wetenschappelijke gedeelte 'Arts, tandarts en patiënt: Behandelen, onderhandelen en verwijzen' is door de sprekers niet alleen aandacht besteed aan de wisselwerking tussen arts en patiënt, maar vooral aan het verschijnsel van defensief handelen van de arts dat hierbij regelmatig optreedt. Van defensief handelen is sprake indien de arts, tandarts of specialist afwijkt van zijn professionele standaard(en) om problemen te voorkomen.

Prof. dr. H. Lamberts gaf in zijn in voordracht inzicht in de mate waarin de huisarts in zijn praktijk wordt geconfronteerd met patiënten met problemen van de mond en het gebit. Hij liet zien hoe de huisarts daarmee omgaat in termen van verwijzen voor consult, behandeling en/of aanvullend onderzoek.

J.L.M. van den Heuvel besprak de trend die is waar te nemen in de tandheelkundige praktijk in Nederland. Er is nog steeds veel onbehandelde cariës bij kleuters. Ook de onbehandelde cariës bij volwassenen blijft in de loop der tijd gelijk; er worden wel minder restauratieve behandelingen verricht. De tandeloosheid bij 45-65-jarigen is afgenomen. De behandelingsgraad bij gingivitis houdt verband met de hoogte van het honorarium dat daarvoor in rekening kan worden gebracht (incentive). Van een optimale behandeling is volgens Van den Heuvel sprake indien het risico van de behandeling het laagst is, de kans van slagen hoog en als de behandeling aansluit bij de verwachtingen van de patiënt. De beslissing welke behandeling ten slotte wordt uitgevoerd, dient door zowel de tandarts als de patiënt te worden gedragen. De tandarts dient de risico's van de behandelingen niet alleen te kunnen beoordelen, maar deze ook aan de patiënt duidelijk te kunnen maken. Bij de behandeling is de tandarts gebonden

aan professionele standaarden, die hem als richtlijn (protocol) dienen.

Mevr. dr. I.M. Hofmans-Okkes benadrukte het belang van goede communicatie tussen arts en patiënt. Wat is de reden van het contact, wat is daarbij relevant en hoe verloopt de communicatie? Aan de vraag naar zorg moet redelijkerwijs worden voldaan. Het valt op dat een vraag van de patiënt om verwezen te worden naar een specialist in ruim 80% van de gevallen door de huisarts gehonoreerd wordt. Een deel van deze verwijzingen kan worden aangemerkt als vorm van defensief handelen. Na vergelijking van de situaties in de praktijk bij een huisarts en bij een tandarts bracht mevrouw Hofmans een aantal voor de tandarts specifieke kenmerken naar voren die bij de huisarts niet aanwezig zijn of een ondergeschikte rol spelen. Zo is behandeling door een tandarts niet incidenteel, maar strekt zich uit over een lange periode. Adviezen over het onderhoud van de mond maken deel uit van de behandeling. De opinie van de patiënt over zijn eigen gebit is zeer bepalend voor de keuze van behandeling. Pijn en angst bemoeilijken de communicatie, evenals het onderhandelen over financiële aspecten. Soms speelt loyaliteit ten opzichte van de beroepsgroep de tandarts parten. Tussen de praktijk van huisarts en tandarts bestaan uiteraard geen verschillen als het gaat om dienstverlening aan en omgang met de patiënt.

Prof. dr. M.A.J. Eijkman ging in op het onderhandelen en defensief handelen door tandartsen. Handelen dat afwijkt van de 'klinische norm' om problemen te voorkomen moet onderkend worden als 'defensief handelen'. Het kan zich voordoen in de vorm van extra handelingen, het nalaten van handelingen en in doorverwijzen. Een tandarts handelt in het algemeen volgens zijn professionele normen, die gevormd worden door opleiding, ervaring en persoonlijkheid enz. Extra handelingen kunnen bijvoorbeeld plaatsvinden op uitdrukkelijk verzoek van de patiënt. Het nalaten van handelingen kan geschieden op grond van financiële overwegingen, slechte motivatie van de patiënt of andere patiëntgebonden factoren. Het onnodig doorverwijzen kan voorkomen bij 'moeilijke' patiënten, als de patiënt moet worden overtuigd (door een ander), als door tijdgebrek er geen gelegenheid is de patiënt zelf te behandelen of als een verzekering voorziet in betaling van kosten van behandeling door een specialist. Niet altijd is er in deze gevallen sprake van defensief handelen, soms is het moeilijk als zodanig te onderscheiden.

Dr. L.W.L. Wisse behandelde de 'second

opinion in de tandartspraktijk'. Eerst bracht hij de ervaringen naar voren die zijn opgedaan met het proefproject met drie Tandheelkundige Informatie Punten (TIP) in 1986. Een overgrote meerderheid (89%) van de 1884 cliënten was minder dan een half jaar tevoren bij de tandarts geweest. Vrouwen, particulier verzekerden en 50-60-jarigen waren oververtegenwoordigd. Financiële kwesties hadden de overhand, ook problemen met behandelingsvoorstellen kwamen vaak voor. In vele gevallen was er sprake van een gebrekkige communicatie tussen tandarts en patiënt en verminderd vertrouwen.

Vervolgens besprak Wisse de voetangels en klemmen van de second opinion (SO). Er is alleen sprake van een SO indien:

1. de hulpvraag exact gelijk is als bij de first opinion (FO);
2. het deskundigheidsniveau van degene die hun opinie geven, hetzelfde is;
3. als de tijdstippen van FO en SO dicht bij elkaar liggen en er intussen niets is veranderd.

De procedure van de SO verschilt niet wezenlijk van de geijkte volgorde die leidt van anamnese via onderzoek naar diagnose en therapie. De eerste mening dient beschikbaar te zijn, alsmede de daarbij betrokken gebitsmodellen en röntgenfoto's. Als de hulpvraag duidelijk is, volgt het klinisch en eventueel aanvullende onderzoek en het schriftelijk vastleggen van de bevindingen. In een open gesprek (aan tafel) wordt de patiënt op de hoogte gebracht van die bevindingen, waarna de interpretatie daarvan zal moeten plaatsvinden (moeilijk en gevoelig). Ten slotte wordt een advies gegeven. In het rijtje van behandelingsmogelijkheden dient ook die van de eerste opinie te worden opgenomen. De TIP's hebben zelf een SO-formulier opgesteld, omdat aan hen nogal vaak gevraagd wordt een SO te geven. Veel cliënten zien het TIP als een onafhankelijk bureau. De TIP-tandarts heeft immers geen economisch belang bij welke uitkomst dan ook. Dit dient voor elke SSO-gever als stelregel te gelden. In 25% van de gevallen mondt de SO door het TP uit in een ander behandelingsvoorstel. Ook in 25% van de gevallen kiest de patiënt voor behandeling door een andere tandarts.

De TIP's zijn nu, tien jaar na de oprichting, geheel geaccepteerd door de tandheelkundige professie. Tandartsen adviseren hun patiënten naar het TIP te gaan. Ook de SO zal langzaam maar zeker worden aanvaard, zolang de onafhankelijkheid is gewaarborgd. Elk SO-gesprek dient daarom te beginnen met de mededeling aan de patiënt dat degene die de SO geeft, nooit de volgende behandelende tandarts zal kunnen zijn.

Het middagprogramma van de najaarsvergadering bestond uit de presentatie en bespreking van een groot aantal casus, waarin verwijzing door tandartsen heeft plaatsgevonden. In het eerste deel van de middag werden andere tandartsen uitgenodigd zich over de noodzaak tot verwijzing uit te spreken; in het tweede deel van de middag werd de mening van de specialisten gevraagd. Steeds kwam daarbij ook de vraag naar voren of er sprake was van defensief handelen.

G.J. van Reenen, Amsterdam

Binnenland

Hanzehogeschool/ Hogeschool van Groningen

Hanzehogeschool | Faculteit Gamma
HOGESCHOOL VAN GRONINGEN

L.J. van Dijk benoemd tot lector in de parodontologie

Op 9 januari werd in Groningen dr. L.J. van Dijk benoemd tot lector in de parodontologie. Aan de Faculteit Gamma van de Hanzehogeschool, hogeschool van Groningen de eer om de eerste lector binnen het HBO te introduceren. De heer Van Dijk doceert aan de samenhangende en daar waar mogelijk geïntegreerde opleidingen Mondhygiëne (Hanzehogeschool, hogeschool van Groningen) en Tandheelkunde (RUG).

Vrijwilligers werken in ontwikkelingslanden

Op 24 februari houdt de Stichting VSO een voorlichtingsbijeenkomst gezondheidszorg te Utrecht: Stichting VSO Nederland bemiddelt op aanvraag van lokale organisaties bij uitzending van beroepskrachten op het gebied van gezondheidszorg, landbouw, onderwijs, bedrijfsadvies, techniek en sociaal-maatschappelijk werk voor een periode van minimaal twee jaar. Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst zal er informatie worden gegeven over uitzendmogelijkheden voor artsen, verpleegkundigen, verloskundigen, logo- fysio- en ergotherapeuten, medisch analisten en gezondheidsvoorlichters met VSO d.m.v. dia's en video. Informatie en aanmelding (vóór 14 februari): VSO, Hooghiemstraplein 142, 3514 AZ Utrecht; tel. 030-2769231.

Post Academisch Onderwijs Tandheelkunde

Cursussen in de maand februari

Hieronder volgt een herinnering aan de cursussen die in de maand februari onder auspiciën van de *Stichting Post Academisch Onderwijs Tandheelkunde* worden gegeven. Voor uitvoerige informatie wordt op deze plaats verwezen naar het *Cursusprogramma 1995/1996*.

ACTA	Endodontologie I – basiscursus, 1-2 februari
ACTA	Vervolgcurcus Orale Implantologie, 8-9 februari
'Val Monte'	Kosmetische en restauratieve tandheelkunde met composiet, 8-9 februari
KUN	Hoe spring je om met traumata bij kinderen, 16 februari
ACTA	Kind bij de tandarts, 23 februari
KUN	Moderne opbouwtechnieken, 23 februari
KUN	Restauratieve tandheelkunde met composiet, 29 februari

'Golden Tulip hotel 'Val Monte', Oude hollweg 5, 6572 AA Berg en Dal.

Agenda

Data der voornaamste wetenschappelijke congressen en vergaderingen in binnen- en buitenland

*Eerste vermelding

Binnenland

*Vrijdag 26 januari

Cursus 'Art Oral' (Esthetiek van porseleinen en goud/porseleinen restauraties, tandtechnische aspecten) door K. Mütterthies. Inschrijfgeld f 175,-. Dental Center for postgraduate courses, Saturnusstraat 6, 2132 HB Hoofddorp; tel. 023-5613587; fax 023-5612033.

Donderdag 8 februari

Het Provinciaal Patiënten/Consumenten Platform Utrecht organiseert een symposium met de titel 'Klachtwet: sluitstuk of startschot' in de Reehorst te Ede. Inlichtingen: Mw. A. van der Linden; tel. 030-2628024.

*Maandag 12 – dinsdag 13 februari

Cursus 'Cranio-mandibular disorders -up

date in diagnosis and treatment' door T.L. Hansson. Inschrijfgeld f 925,-. Dental Center for postgraduate courses, Saturnusstraat 6, 2132 HB Hoofddorp; tel. 023-5613587; fax 023-5612033.

*Donderdag 29 februari –vrijdag 1 maart

donderdag 18 – vrijdag 19 april

donderdag 6 – vrijdag 7 juni

donderdag 19 september

Cursus 'Paro-initieel + paro-invasief' door H.H. Renggli, B. van Noordenne en J.P.A.M. Smeeckens. Inschrijfgeld f 4900,-. Dental Center for postgraduate courses, Saturnusstraat 6, 2132 HB Hoofddorp; tel. 023-5613587; fax 023-5612033.

*Dinsdag 5 – woensdag 6 maart

Cursus 'Occlusie analyse en inslijpen' door J.H.N. Pameijer en M.A. Burgers. Inschrijfgeld f 1075,-. Dental Center for postgraduate courses, Saturnusstraat 6, 2132 HB Hoofddorp; tel. 023-5613587; fax 023-5612033.

Donderdag 21 maart

Voorjaarsvergadering van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap i.s.m. het Nederlands Huisartsen Genootschap met als thema 'Standaarden'. Inlichtingen: Prof.dr. G.J. Truin, vakgroep Cariologie & Endodontologie, KUN, postbus 9101, 6500 HB Nijmegen; tel. 024-3616410.

*Vrijdag 22 maart, maandag 1 april

Cursus 'Klinische cursus porseleinen facing en opgebakken porselein kroon' door M.A. Burgers. Inschrijfgeld f 1075,-. Dental Center for postgraduate courses, Saturnusstraat 6, 2132 HB Hoofddorp; tel. 023-5613587; fax 023-5612033.

*Vrijdag 22 maart

Voorjaarsvergadering van de Vereniging Medisch Tandheelkundige Interactie.

*Donderdag 28 – vrijdag 29 maart

Cursus 'Long term evaluation and esthetic aspects of periodontal therapy' door G. Ricci. Inschrijfgeld f 975,-. Dental Center for postgraduate courses, Saturnusstraat 6, 2132 HB Hoofddorp; tel. 023-5613587; fax 023-5612033.

*Zaterdag 30 maart

WTA-cursus: 'ENDO-UNDO, update in de endodontologie' door prof.dr. P. Wesselink met medewerking van L. Peter. Lokatie is de Reehorst te Ede. Inlichtingen: B.P.M. Verlinden, secr. WTA, Verdilaan 9, 1272 EA Huizen; tel. en fax 035-5264687

Vrijdag 19 april

Voorjaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Kindertandheelkunde. Inlichtingen: J.G. van Zijp-Vlaar, secretaris, Van Uytrechtlaan 21, 1901 JK Castricum.

Vrijdag 19 – zaterdag 20 april
Open-huisdagen bij NDO Leeflang en Hamapro Medical.

Vrijdag 26 april
Voorjaarsvergadering van NVT met als thema 'Orthodontie, kwaliteit in de algemene praktijk'. Lokatie is de Jaarbeurs te Utrecht. Inlichtingen: Secr. NVT, Rietgors 10, 3435 CB Nieuwegein; tel. 030-6040798.

*Zaterdag 27 april
WTA-cursus: 'The changing world of preventive, restorative and esthetic dentistry' door prof.dr. R.J. Simonson. Lokatie is de Reehorst te Ede. Inlichtingen: B.P.M. Verlinden, secr. WTA, Verdilaan 9, 1272 EA Huizen; tel. en fax 035-5264687

Zondag 19 – woensdag 22 mei
Tweede internationale congres 'Voeding en kankerpreventie' in de Reehorst te Ede. Inlichtingen: FCP II Congress; tel. 0317-475578/482029.

Donderdag 30 mei – zaterdag 1 juni
NVG in samenwerking met American Equilibration Society in het Kurhaus te Scheveningen. Thema's: 1. CMD, fighting windmills? 2. Contemporary gnathology. Inlichtingen: R. Altman; tel. 070-3521192.

Vrijdag 31 mei – zaterdag 1 juni
Congres NVvP over 'Service & Management' in Papendal te Arnhem. Inlichtingen: B. van Noordenne; tel. 0598-627309, fax 0598-623789.

Zaterdag 8 juni
Voorjaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Endodontologie in hotel Krasnapolsky te Amsterdam. Inlichtingen: NVvE, W.J. van Driel, Adm. de Ruytersingel 38, 2253 TX Voorschoten; tel.072-320332.

*Dinsdag 6 – vrijdag 9 augustus
Vijfde European Bioethics Seminar te Nijmegen met als thema 'Health care issues in pluralistic societies'. Voertaal is Engels. Inlichtingen: Mw. J.C.M. Felet-de Haard, vakgroep Ethiek, Filosofie en Geschiedenis van de Geneeskunde, KUN, postbus 9101, 6500 HB Nijmegen; tel. 024-3615320, fax 024-3540254.

Vrijdag 8 november
Najaarscongres NVvP te Rotterdam met als centraal thema 'Algehele gezondheid en parodontitis'. Inlichtingen: NVvP-secretariaat, A. Woltman-Klinkers; tel. 0598-627309, fax 0598-623789.

*Vrijdag 15 november
Najaarsvergadering van de Vereniging Medisch Tandheelkundige Interactie.

Zaterdag 30 november
Najaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Endodontologie in theater 'De Flint' te Amersfoort. Inlichtingen: NVvE, W.J. van Driel, Adm. de Ruytersingel 38, 2253 TX Voorschoten; tel.072-320332.

Vrijdag 13 december
Vijftien jaar NVG; derde lustrumcongres in het Kurhaus te Scheveningen. Inlichtingen: Mw. M.E. de Wit, Lichtenbergweg 4, 2532 AA 's-Gravenhage.

Buitenland

Woensdag 13 –17 maart
International Association for Dental Research (IADR) te San Francisco. Inlichtingen: IADR; tel. 00 1 703 548 0066, fax 00 1 703 548 1883.

Zaterdag 23 – zaterdag 30 maart
NVG-Alpine cursus te St. Anton, Oostenrijk. Thema: 'CMD-management en de juridische aspecten van praktijkmanagement'. Inlichtingen: F. Barendrecht; tel. 070-3245530.

Zondag 5 – zondag 10 mei
Vijfde congres van de International Society for Lasers in Dentistry (ISLD). Inlichtingen: ISLD, postbus 50006, Tel Aviv, Israel; tel. 00 972 3 5140000, fax 00 972 3 5175674.

Zaterdag 15 – zondag 16 juni
Elfde jaarlijkse vergadering van de International Society for Oral Oncology te Stockholm, Zweden. Thema: 'Oral cancer: risk factors, prevention, early diagnosis and treatment'. Inlichtingen: Dr. F.K.L. Spijker-vet, AZ Groningen, postbus 30.001, 9700 RB Groningen; tel. 050-3612567.

Maandag 26 – vrijdag 30 augustus
14th Meeting of the International Association of Forensic Sciences (IAFS) te Tokio, Japan. Inlichtingen: Takehiko Takatori, Department of Forensic Medicine, Faculty of Medicine, University of Tokyo, 7-3-1, Hongo, Bunkyo-ku, Tokio 113, Japan; tel. 00 81 3 3812 2111 ext. 3363, fax 00 81 3 3815 8380.

Maandag 2 – woensdag 4 september
3rd International Symposium of Advances in Legal Medicine (ISALM) te Osaka, Japan. (Op het programma staan ook onderdelen over Forensische odontologie). Inlichtingen: Prof. Choei Wakasugi, Department of Legal Medicine, Osaka University Medical School, 2-2 Yamada-oka, Suita City, Osaka 565, Japan; tel. 00 81 6 879 3110, fax 00 81 6 879 3119.